

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кафедра управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Ректор Національного університету
цивільного захисту України
д.держ.упр., професор

_____ В.П. Садковий

"_____" _____ 20__ р

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ

ПРОГРАМА

**обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр
спеціальність - 261 "Пожежна безпека"**

Харків
2016 рік

Розробники програми: доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту, кандидат наук з державного управління О.І.Ляшевська

Програму рекомендовано кафедрою управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

Протокол від « » 20 року № .

Начальник кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

_____ (Соболь О.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 20__ року

Схвалено вченою радою факультету цивільного захисту.

Протокол від « » серпня 20 року № .

Голова вченої ради факультету цивільного захисту

_____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 20__ року

ВСТУП

Програма вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Основи управління» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр спеціальність - 261 "Пожежна безпека"

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні положення організації управління діяльністю органів та підрозділів цивільного захисту та їх практичне використання; визначення основних цілей, принципів, методів та функцій управління; стратегічне та ситуаційне управління; керівництво та лідерство; управління в умовах надзвичайних ситуацій прийняття управлінських рішень керівником та їх класифікація, наукова організація праці та нові підходи до здійснення управлінської діяльності ..

Знання основ управління в органах і підрозділах цивільного захисту потрібне не тільки керівникам різних рівнів, а й усім іншим працівникам підрозділів ДСНС України, яким, враховуючи специфіку їх обов'язків, належить знати норми соціального управління, своє місце в «ієрархії» управлінського процесу, тобто свої функціональні обов'язки і методи їх реалізації, правила спілкування з людьми, порядок виконання функцій представника влади. Майже кожному працівникові органів і підрозділів цивільного захисту в своїй професійній діяльності доводиться виконувати обов'язки керівника, наставника, організатора, вихователя.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Основи управління» є базою для вивчення окремих дисциплін: «Пожежна-стройова підготовка», «Пожежна профілактика», «Пожежна тактика». Зміст навчальної дисципліни пов'язаний з дисциплінами: «Стратегічне управління», «Системний аналіз і теорія прийняття рішень», «Програма розвитку та планування діяльності організації»

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Сутність та зміст організації управління органів і підрозділів цивільного захисту.
2. Процес управління підрозділами цивільного захисту.
3. Основи прогнозування, планування та моделювання діяльності органів і підрозділів цивільного захисту

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. : Метою викладання навчальної дисципліни «Основи управління» є підготовка фахівців здатних застосовувати на практиці теорію управління, формування у майбутніх фахівців необхідного в їхній подальшій професійній

діяльності рівня знань та умінь з питань організації та управління підрозділами або окремими підлеглими виконавцями, спрямованого на виконання покладених на них завдань, уміння правильно планувати, організовувати, мотивувати та контролювати хід виконання завдань, дотримуватись принципів та правильно застосовувати методи до своїх підлеглих, засвоєння основних принципів, методів та функцій організації управлінської діяльності. Прогнозувати кількість пожеж та надзвичайних ситуацій, приймати управлінські рішення, оцінювати етапні та кінцеві результати виконання робіт

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи управління» навчити слухачів вирішувати основні організаційно-управлінські задачі на основі вивчення форм та методів розв'язання головних проблем управлінської діяльності в галузі організації цивільного захисту, а саме такі його аспекти, як інформаційне, документаційне, правове, кадрове забезпечення, а також правила та положення наукової організації праці та прийняття управлінських рішень.

1.3. Слухачи повинні:

знати:

- основні категорії, етапи розвитку та напрямки удосконалення науки управління;
- основні цілі та завдання управління;
- основні функції, принципи та методи управління підрозділами цивільного захисту;
- сутність, значення та основні напрямки аналітичної роботи в органах цивільного захисту;
- напрямки наукової організації праці, її зміст та принципи;
- класифікацію, умови та етапи прийняття управлінських рішень;
- методи оптимізації управлінських рішень;
- сутність, значення прогнозування в діяльності цивільного захисту та основні методи прогнозування;
- сутність, значення моделювання та правила і порядок створення моделей.

вміти:

- правильно оцінювати ситуацію і керувати підлеглим колективом;
- аналізувати свою професійну діяльність;
- приймати ефективні управлінські рішення, організовувати їх виконання;
- використовувати адміністративно-розпорядчі методи управління;

- розробляти плануючу документацію підрозділу, вести облік основних напрямків діяльності, готувати звіти;
- прогнозувати оперативну обстановку в районах обслуговування та на об'єктах, обсяг основних робіт підрозділів, що очікуються на прогнозний період;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Поняття управління, його сутність та зміст. Основні категорії управління, їх загальна характеристика. Суб'єкти та об'єкти управління, їх взаємозв'язок. Система управління та її елементи.

Поняття організації, її загальні параметри (характеристики). Розподіл праці як об'єктивна закономірність колективної діяльності. Організація та її зовнішнє середовище.

Поняття органів управління та підрозділів цивільного захисту. Ієрархічна побудова спеціально уповноваженого органу з питань цивільного захисту. Підрозділи цивільного захисту як об'єкти управління.

Управління як наука. Предмет науки управління. Закономірності та закони науки управління. Еволюція науки управління, основні етапи її становлення. Сучасні школи управління, їх загальна характеристика, основні надбання, Сучасний етап розвитку науки управління.

Управління в органах і підрозділах цивільного захисту як вид державного управління. Особливості управління у сфері цивільного захисту.

Поняття мети. Поняття цілей управління. Цілі управління як системоутворююча категорія. Сукупність цілей організації. Місія як головна мета. Мета цивільного захисту.

Функції цілей організації, їх загальна характеристика. Класифікація цілей. Стратегічні цілі спеціально уповноваженого органу у сфері цивільного захисту. Довгострокові, середньострокові та короткострокові цілі.

Поняття завдань організації. Зв'язок завдань організації з її цілями. Завдання спеціально уповноваженого органу у сфері цивільного захисту.

Декомпозиція мети. Дерево цілей, його побудова.

Методи обґрунтування цілей, їх загальна характеристика.

Поняття функцій управління. Склад функцій управління, їх взаємозв'язок. Планування як функція управління, його елементи та їх характеристика. Організація як функція управління, її елементи та їх характеристика. Мотивація як функція управління, її характеристика. Сучасні теорії мотивації, їх зміст. Контроль як функція управління, його елементи та їх характеристика.

Поняття принципів управління. Фактори, що впливають на принципи управління. Загальні та галузеві принципи управління. Склад загальних

принципів управління їх характеристика. Склад галузевих принципів управління у сфері цивільного захисту, їх характеристика.

Поняття методу управління, його сутність. Види методів управління. Організаційно-розпорядчі методи управління, їх склад та характеристика. Економічні методи управління, їх сутність та характеристика, механізм дії. Особливості застосування економічних методів управління в органах і підрозділах цивільного захисту. Соціально-психологічні методи управління, їх склад та характеристика. Мотиви поведінки людей в колективі. Вплив середовища на особистість та її поведінку в колективі. Основні характеристики особистості.

Позитивні сторони та недоліки, сфера застосування методів управління. Система методів управління органами і підрозділами цивільного захисту. Основні напрямки вибору конкретних методів при вирішенні управлінських проблем підрозділів цивільного захисту. Основні напрямки підвищення ефективності застосування методів управління.

Поняття організації праці. Ресурси організації. Фактори, що впливають на діяльність органів і підрозділів цивільного захисту. Основні принципи організації праці в органах і підрозділах цивільного захисту. Нормування праці. Особливості нормування праці у сфері цивільного захисту.

Поняття організаційної структури управління, її сутність. Поняття рівнів і ланок управління, взаємозв'язок між ними. Принципи побудови організаційних структур. Основні фактори, що впливають на організаційні структури управління. Лінійна структура управління, її переваги та недоліки. Функціональна структура управління, її переваги і недоліки. Лінійно-штабна структура управління, її переваги та недоліки. Інші організаційні структури управління, сфера їх застосування.

Наукова організація праці. Еволюція наукової організації праці.

Завдання та основні напрямки впровадження наукової організації праці в органах і підрозділах цивільного захисту. Покращення умов праці. Покращення організації та обслуговування робочих місць.

Місце служби психологічного забезпечення у становленні наукової організації праці органів і підрозділів цивільного захисту.

Наукова організація управлінської праці, її основні напрямки та особливості для сфери цивільного захисту.

Основи кадрової політики в галузі цивільного захисту. Людський фактор та людські ресурси, трудові ресурси. Поняття кадрів. Типи кадрової політики, їх загальна характеристика, Основні принципи роботи з кадрами. Основні напрямки роботи з кадрами в органах і підрозділах цивільного захисту.

Змістовий модуль 2.

Управління як процес. Поняття процесу управління. Місце процесу управління в діяльності органів і підрозділів цивільного захисту. Зв'язок процесу управління з процесами операційної діяльності. Зміст, організація та технологія управління як сторони процесу управління. Характеристика змістовної, організаційної та процедурної (технологічної) сторін процесу управління.

Динамічний, функціональний та ієрархічний підходи до процесу управління, їх характеристика.

Основні аспекти змісту процесу управління. Технічний аспект та його характеристика. Виробничий аспект та його характеристика. Правовий та соціальний аспекти, їх характеристика.

Результативність управління: параметри, показники, критерії.

Поняття управлінської інформації, її класифікація. Вимоги до управлінської інформації. Сутність і завдання інформаційного забезпечення діяльності органів і підрозділів цивільного захисту. Якісні характеристики інформації, що необхідна для управління у сфері цивільного захисту. Джерела отримання управлінської інформації. Організація інформаційного забезпечення в системі органів управління та підрозділів цивільного захисту. Основні напрямки підвищення ефективності інформаційного забезпечення процесу управління.

Поняття управлінського рішення, елементи рішення.. Місце та роль управлінських рішень в діяльності органів і підрозділів цивільного захисту. Поетапність розробки управлінського рішення. Вимоги, які висуваються до управлінських рішень. Класифікація управлінських рішень. Типи рішень, їх особливості. Організація робіт по виконанню рішень та контролю за їх реалізацією.

Поняття оптимального рішення. Оптимізація управлінського рішення. Бінарні та багатоальтернативні рішення. Вибір оптимального управлінського рішення в бінарних та багатоальтернативних ситуаціях. Методи оптимізації управлінських рішень: лінійне програмування; метод парних порівнянь; дерево рішень.

Змістовий модуль 3.

Поняття прогнозу. Класифікація прогнозів. Прогнозування, його сутність. Загальні принципи прогнозування, їх характеристика. Основні завдання прогнозування. Місце прогнозування в діяльності органів і підрозділів цивільного захисту.

Методи прогнозування, їх класифікація. Формалізовані методи прогнозування. Застосування методу найменших квадратів для прогнозування показників оперативної обстановки в районі обслуговування.

Поняття планування, його сутність. Поняття плану. Загальна класифікація планів. Основні вимоги, що висуваються до планів. Принципи планування та їх характеристика.

Система планів у сфері цивільного захисту. Зміст, порядок складання та затвердження перспективних і поточних планів роботи органів і підрозділів цивільного захисту. Організація контролю за виконанням планів.

Методи планування. Використання методів програмно-цільового планування в органах цивільного захисту. Сіткове планування діяльності у сфері цивільного захисту. Сіткові графіки. Роботи, події та шляхи на сіткових графіках. Види робіт у сіткових моделях: дійсна робота, робота очікування, фіктивна робота. Поняття події у сітковому плануванні. Початкові та заключні події. Ранній та пізній терміни настання подій. Поняття шляху у сітковому плануванні, повний, критичний і некритичний шляхи. Поняття роботи у сітковому плануванні. Ранній та пізній початок (звершення) робіт. Порядок побудови сіткових графіків, вимоги до їх побудови. Розрахунок параметрів сіткового графіка при детермінованому часі виконання робіт.

Сутність моделювання Місце моделювання в системі методів наукового пізнання. Поняття моделі. Класифікація моделей. Методи побудови моделей. Етапи побудови математичних моделей.

Критерії ефективності рішень.

Застосування математичних моделей для підготовки управлінських рішень у сфері цивільного захисту. Поняття оперативної обстановки. Моделювання параметрів оперативної обстановки. Моделювання процесу функціонування підрозділів цивільного захисту як системи масового обслуговування.

Моделювання та оцінка наглядової діяльності за станом техногенної безпеки об'єктів.

Загальні принципи складання та використання моделей процесу функціонування органів і підрозділів цивільного захисту.

Поняття технології управління. Види технологій управління, їх загальна характеристика. Сутність технології цільового управління: ініціативно-цільова технологія, програмно-цільова технологія, регламентна технологія. Технологія управління за результатами, її сутність. Поняття ситуативного управління. Інші технології управління: технологія управління на базі потреб та інтересів, технологія управління шляхом перевірок та вказівок та інші.

Реалізація управлінських технологій в процесі діяльності органів і підрозділів цивільного захисту.

3. Рекомендована література

Основна:

1. Кодекс цивільного захисту України.
2. Альбошій О.В., Кулешов М.М., Калашніков О.О., Рашкевич С.А., Труш О.О. Основи управління в органах і підрозділах МНС України. Навчальний посібник. / За ред. канд. психол. наук, доцента В.П. Садкового. – Харків: УЦЗУ, 2007. – 311 с.

3. Колпаков В.М. Теорія та практика прийняття управлінських рішень. Навчальний посібник, – К.: МАУП, 2000.
4. Касымов Б.Э. Организация управления пожарной охраной. М.: Стройиздат, 1982.
5. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Основы психологии управления. Учебник, – Харьков: Ун-т внутр. Дел. 1999.
6. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ. Підручник, - К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999.
7. Брушлинский Н.Н. Системный анализ и проблемы пожарной безопасности народного хозяйства. – М.: Стройиздат, 1988.
8. Сущенко В.Д., Присяжний С.В., Коваленко О.І. Сучасний процес управління в органах внутрішніх справ, Монографічні дослідження, - К.: НАВСУ, 1999.
9. Лисюченко В.П., Ольховик П.В. Управління органами внутрішніх справ – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2000.
10. Копейчиков В.В. Правознавство. Підручник – К.: Юрінком Інтер, 2002.
11. Кабушкин Н.И. Основы менеджмента: Учеб. пособие. – 7-е изд., стереотип. – М.: Новое знание, 2004. – 336 с.
12. Новіков Б.В., Сініюк Г.Ф., Круш П.В. Основы административного менеджмента: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 560 с.
13. Сетевые графики в планировании. Под ред. Разумова. М., Высшая школа, 1975.
14. Сетевое планирование и управление. Под ред. Д.И.Голенко. М., Экономика, 1967.
15. М.Эддоус, Р.Стенсфилд. Методы принятия решений. - М., Аудит, ЮНИТИ, 1997.
16. Михайлова Л.І. Управління персоналом. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 248 с.
17. М.Д.Виноградський, С.В.Беляєва, А.М.Виноградська, О.М.Шканова. Управління персоналом: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 504 с.

Допоміжна

1. Мэскон М.Х., Альберт ., Хедоури . Основы менеджмента. М.: Дело, 1992.
- Литвак Б.Г. Управленческие решения. – М.: ТАНДЕМ, ЭКМОС, 1998.
2. Алдохин И.П., Кулиш С.А. Экономическая кибернетика. Вища школа, 1983. гл. 7
3. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. М.: Финансы и статистика, 1995.
4. Сероштан Н.А. и др. Социология труда. Харків. Основа, 1990.
5. Герчикова И.Н. Менеджмент. М.: 1995.
6. Анисимов О.С. Новое управленческое мышление: сущность и пути формирования. – М.: “ Экономика”, 1991.

15. Інформаційні ресурси
<http://univer.nuczu.edu.ua/rus/>

4. Критерії успішності навчання та форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумкова форма контролю – іспит.

Засоби діагностики успішності навчання: для оцінки знань слухачів використовується поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті методом опитування та письмового контролю. У процесі вивчення дисципліни здобувачі виконують дві модульні контрольні роботи.

Розробники програми:

доцент кафедри управління та організації
діяльності у сфері цивільного захисту,
к.н. з держ.упр.

О.І.Ляшевська